પ્રવચન નં. ૧૩ ગાથા - ૩ તા. ૨૧-૬-૧૯૭૮ બુધવાર જેઠ વદ–૧ સં. ૨૫૦૪

બીજી ગાથામાં એમ કહ્યું દરેક પદાર્થ પોતાના સ્વ–સમયમાં પરિણમે તો એ આત્મારૂપે કહેવાય યથાર્થ. પરપણે પરિણમે તો એ અનાત્મારૂપ દશા થઈ. આત્મામાં એ અપેક્ષાએ દ્વિવિધપણું આવ્યું. એના વડે હવે સમયના દ્વિવિધપણામાં આચાર્ય બાધા બતાવે છે.

एयत्तणिच्छयगदो समओ सव्वत्थ सुंदरो लोगे।
बंधकहा एयत्ते तेण विसंवादिणी होदि।।३।।

એકત્વનિશ્ચય-ગત સમય સર્વત્ર સુંદર લોકમાં;
તેથી બને વિખવાદિની બંધનકથા એકત્વમાં. ૩.

એનો ગાથાર્થઃ– એકત્વનિશ્ચયને પ્રાપ્ત જે સમય નામ પદાર્થ પોતામાં એકત્વપણાને પ્રાપ્ત, પરના સંબંધ વિના, આમ તો એમ કહે છે વિરૂદ્ધ કાર્ય અને અવિરૂદ્ધ કાર્યથી જગત ટકી રહ્યું છે. એ તો સ્વતંત્ર સ્વભાવથી વિરૂદ્ધ પરિણમન હો કે સ્વભાવથી અવિરૂદ્ધ પરિણમન હો પણ વસ્તુ તો એમ ને એમ ટકી રહી છે. પરના સંબંધવાળી વાત આવે એ દુઃખરૂપ છે. એ વાત છે. નહીંતર તો પાછળથી એ આવશે. ઝીણી વાત છે પ્રભુ... !

એકત્વનિશ્ચયને પ્રાપ્ત જે સમય તે લોકમાં બધેય સુંદર છે. સુંદરનો અર્થ બે વાત છે. એક લોકમાં દરેક આત્મા એકેન્દ્રિય આદિ પર્યાયમાં, દ્રવ્ય તો શુદ્ધ જ છે. સુંદર છે દ્રવ્યપણે પણ એની સુંદરતાની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે તેને સુંદરપણે છે એમ કહેવામાં આવે છે. એથી એકત્વનિશ્ચયગત કીધું પરિણમન, શું કહ્યું ? કે આત્મા જે છે એ એકેન્દ્રિયથી માંડીને, ગમે ત્યાં હોય પણ દ્રવ્ય તરીકે તો એ શુદ્ધ જ છે. દ્રવ્યમાં કાંઈ ઓછપ, ખંડ, વિરૂદ્ધ, અશુદ્ધ કાંઈ થયું જ નથી. આહાહા ! બીજી રીતે એકત્વનિશ્ચયગત, જેવું સ્વરૂપ છે પ્રભુ આત્માનું એવું અભેદરત્નત્રયપણે પરિણમે તે સુંદર

છે. વસ્તુ સુંદર છે એ તો સામાન્ય વાત કરી, દ્રવ્યની વાત કરી, દ્રવ્ય, પણ એ દ્રવ્યની સુંદરતા, એના પરિણમનમાં ભાન આવ્યા વિના એ સુંદરતા છે, એવો નિર્ણય અનુભવ ન થાય ત્યાં સુધી એને સુંદર છે એની ખબર નથી.

એકત્વનિશ્ચયગત, ભગવાન આત્મા, પોતાનું જે અભેદ રત્નત્રય એકત્વ, શુદ્ધ જે દ્રવ્ય સ્વભાવ જે ધ્રુવ તેને ધ્યેય, (બનાવીને) જે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન, ચારિત્ર અભેદપણે થાય તે સુંદર છે. વસ્તુ તરીકે સુંદર સર્વત્ર છે. એ તો એક સાધારણ વાત કરી પણ એ સુંદરતા છે, એનું પરિણમનમાં ભાન થાય એને માટે એ સુંદરતા બરાબર છે. સમજાણું કાંઈ ? એવી વાતું છે આ !

એકત્વનિશ્ચયને પ્રાપ્ત, પ્રાપ્ત છે ને ? અભેદ રત્નત્રયને પ્રાપ્ત થાય, પ્રભુ આત્મા શુદ્ધ ચિદાનંદઘન પ્રભુ, એ પોતાના સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્ર એવી દશાને પ્રાપ્ત થાય, ત્યારે જ તેની શોભા છે. ત્યારે તેનું વાસ્તવિક અસ્તિત્વ દૃષ્ટિમાં આવ્યું, અનુભવમાં આવ્યું. સમજાણું કાંઈ ? આહાહા !

“ તેથી એકત્વમાં બીજાના સાથે બંધની કથા ” ભગવાન આત્માને કર્મના નિમિત્તના બંધની સાથે સંબંધ, એ નિંદ્ય છે, વિકાર ઉત્પન્ન કરનાર છે, એ નિંદ્ય છે, બંધ કથા એટલે બંધ ભાવ, ભાવ શબ્દે બંધ કથા છે. છે ને ? બંધ કથા. બીજાના સાથે બંધની કથા શબ્દ છે પણ એનો અર્થ એ કે બીજાની સાથે બંધનો જે ભાવ એ નિંદનીય છે. આ તો સમયસાર છે ! એના એકેક શબ્દમાં સર્વજ્ઞ ભગવાનની કહેલી વાણી છે આ. ઘણી ગૂઢતા છે. આહાહા ! ભગવાન આત્મા એકપણું પામે તે શોભા છે. દ્રવ્યે તો એકપણું છે. પણ દ્રવ્ય આવું છે એવી અભેદ રત્નત્રયની પરિણતિ પામે ત્યારે તે શોભાને પ્રાપ્ત થાય. એમાં કર્મના સંબંધના બંધની કથા, એટલે ભાવ. એ સંબંધીનો જે ભાવ એ વિરોધ છે. એ નિંદનીય છે. આહાહા ! એ આત્માને અણાત્મ દશા બનાવે એવી એ દશા છે, માટે તે વિરોધ છે, ઝીણી વાત છે ! આ વાર્તા નથી આ તો ભગવાનની સર્વજ્ઞ વીતરાગ. આહાહા ! ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ એનું આ કથન છે ભાઈ. આહાહા ! વિસંવાદ, વિરોધ કરનારી છે, એ શબ્દાર્થ થયો.

ટીકાઃ- અહીં ‘ સમય ’ શબ્દથી સામાન્યપણે એટલે બધા પદાર્થોની કોટિ એને અહીં સમય કહેવામાં આવે છે. ધર્માસ્તિકાય, છે ને ? સર્વ પદાર્થોમાં આવે છે. “ કારણ કે... વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે ‘ समयते ’ એટલે એકીભાવે એકત્વપૂર્વક પોતાના ગુણપર્યાયોને પ્રાપ્ત થઈ જે પરિણમન કરે તે સમય છે ”. એ બધા પદાર્થો આવી ગયા. તેથી, શું કીધું ઈ ? સામાન્યપણે ‘ સમય ’ એટલે એકલો આત્મા એમ નહિં, બધા પદાર્થો, સમ્ + અય પોતે પોતાપણે પરિણમે એવો સમય, એટલે છએ દ્રવ્ય. જે એકીભાવે પોતાના ગુણની પર્યાયપણે પ્રાપ્ત થઈને પરિણમન કરે તે સમય છે.

“ તેથી ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશ, કાળ, પુદ્ગલ ને જીવદ્રવ્ય, (છ દ્રવ્યો) જીવદ્રવ્યસ્વરૂપ લોક, આહાહા ! સર્વત્ર જે કોઈ જેટલા જેટલા પદાર્થો છે ” જેટલા જેટલા સંખ્યાએ, અનાદિથી અને અનંતકાળ એમને એમ જેટલા પદાર્થ છે તેટલા જ રહેવાના છે. આહાહા ! તેથી ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશ, કાળ અને પુદ્ગલ ને જીવદ્રવ્યસ્વરૂપ લોક સર્વત્ર. “ જે કોઈ જેટલા જેટલા પદાર્થો, તે બધા ખરેખર એકત્વનિશ્ચયને પ્રાપ્ત હોવાથી - સુંદરતા પામે છે. ” એકલા રહે પોતાના ભાવમાં, પરના સંબંધ વિના, એ સુંદરતાને પ્રાપ્ત

કહેવાય છે. આહાહા.!

"કારણ કે અન્ય પ્રકારે તેમાં સર્વસંકર આદિ દોષો આવી પડે", અથવા બીજી રીતે કહીએ તો બે દ્રવ્ય એક થઈ જાય, કાં એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યરૂપે થઈ જાય. જો આ રીતે ન હોય તો એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યરૂપે થઈ જાય, સમજાણું કાંઈ ? અને એક દ્રવ્ય અને બીજા દ્રવ્ય વચ્ચે ખીચડો થઈ જાય બે એક થઈ જાય. બે એક થઈ જાય એ જુદું અને એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યરૂપે થઈ જાય, એ બીજું. એવા એવા દોષો આવે, જો આ રીતે ન હોય તો. આહાહા ! આવું છે. આમાં એકેન્દિયા... બેઇન્દિયા ત્રિઇન્દિયામાં વખત ગાળ્યો હોય તો એને આ સમજવું કઠણ પડે. આહા ! સામાયિક કરી, પોષા કર્યા ને પડિકમણાં કર્યા ને ધૂળેય નથી ક્યાંય સામાયિક. આહાહા !!

આતમ પદાર્થ જેમ છે એમ છએ દ્રવ્યો, ભગવાને- જિનેશ્વરદેવે કેવળજ્ઞાનમાં છ દ્રવ્ય જોયાં, તે છ દ્રવ્ય પોતાના ગુણ પર્યાયને પ્રાપ્ત થાય. તે તેની શોભા છે. પરના સંબંધમાં કાંઈ પણ થાય એ એની શોભા નથી. આહાહા !

અન્ય પ્રકારે સંકર આદિ દોષો આવી પડે. કેવા છે તે સર્વ પદાર્થો ? આહાહા !! "પોતાના દ્રવ્યમાં અંતર્મગ્ન રહેલ" દરેક દ્રવ્ય જે છે વસ્તુ, અનંત આત્માઓ, અનંત પરમાણુઓ, અસંખ્ય કાળાણુઓ, એક ધર્માસ્તિકાય, એક અધર્માસ્તિકાય અને એક આકાશ એ બધા પદાર્થો દ્રવ્યમાં અંતર્મગ્ન રહેલ જે પોતામાં ગુણ અને પર્યાયપણે છે. "પોતામાં અંતર્મગ્ન રહેલા અનંત ધર્મો." ધર્મ એટલે ગુણ અને પર્યાય, જે દ્રવ્યે પોતાના ગુણ પર્યાયને ધારી રાખેલ છે. આહાહા !! છે ? "પોતાના અનંત ધર્મોના ચક્રને એટલે સમૂહને સ્પર્શે છે." દરેક દ્રવ્ય અનંતની સંખ્યાએ જે છે, તે તે દ્રવ્ય પોતામાં રહેલા ગુણ એટલે કાયમ રહેલી શક્તિઓ અને વર્તમાન પર્યાય, એને તે દ્રવ્ય, પોતાના ધર્મને ચૂંબે છે તેને અડે છે, તેને સ્પર્શે છે. આહાહા ! 'તોપણ' તોપણ કેમ કહ્યું ? કે પોતાના ગુણ પર્યાયને તો સ્પર્શે છે ને ! તો બીજા હારે પણ સ્પર્શે અને અડે તો શું વાંધો ? આહાહા !

"જેઓ પરસ્પર એકબીજાને સ્પર્શ કરતા નથી" આ એક પરમાણુ બીજા પરમાણુને અડતો નથી. આહાહા ! એક આત્મા એ કર્મના ઉદયને જડની દશાને એ આત્મા અડતોય નથી, સ્પર્શતો નથી. એક પરમાણુને આત્મા અડતો નથી, સ્પર્શતો નથી. આહાહા ! પગ અહીંયા ચાલે છે જમીન ઉપર, તો એ પગ જમીનને અડયા વિના ચાલે છે, આરે ! આવી વાત હવે !! વીતરાગ સર્વજ્ઞએ કહેલા તત્ત્વો, સ્વતંત્ર અને પરના આલંબન વિના જેનું રહેવું ટકવું પોતાના ધર્મ એટલે ગુણ પર્યાયમાં ચૂંબીને રહે છે. આહાહા ! આ હાથ છે એ અહીં અડતો નથી કહે છે નાકને, છરી છે એ શાકને આમ કાપતા શાકને છરી અડતી જ નથી. કહો, એ શાક તો એના પરમાણુની એની પર્યાય, એકેક પરમાણુની પર્યાય તે કાળે થવાની તે પોતાથી થાય છે. છરી એને અડતીય નથી અને છરીથી કટકા થયા જ નથી. આરે ! આવી વાત છે.

(શ્રોતાઃ શાક પાટીયા ઉપર લાવીને મૂકે છે ને ?) પાટીયાને અડતુંય નથી શાક. એ રોટલી જે છે એને વેલણું અડતુંય નથી. (આપની વાત સાંભળવી બહુ કઠણ !) આમાં ઈ કહે છે, કોઈપણ દ્રવ્ય, દ્રવ્ય છે એટલે પોતામાં કાયમ રહેનારા ગુણો પણ હોય અને પલટતી અવસ્થા પણ હોય, એવું હોવા છતાં પણ પોતાના ગુણ પર્યાયને ચૂંબે, અડે પણ બીજાના દ્રવ્ય ગુણ

પર્યાયને અડતું નથી, ત્રણ કાળ ત્રણ લોકમાં. આહાહાહા ! વીંછી આ શરીરને ડંખ મારતો નથી (અડતો નથી તો ડંખ ક્યાંથી મારે) અડતો નથી. આહા ! આ તે શું કહે છે ? વસ્તુ સ્થિતિ જ એવી છે. સ્વપણે છે, પરપણે નથી. નથી એને એ કેમ અડે ? આહાહા !

વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર એના કહેલાં તત્ત્વો ઝીણાં છે બહુ બાપુ ! વાડામાં (સંપ્રદાયમાં) જન્મ્યા એનેય એની ખબર ન મળે. આ તો પરની દયા પાળો અને આ કરો. અહીં તો કહે છે કે પરને અડતો નથી ને દયા શી રીતે પાળે ? દયા પાળવી એટલે શું ? બીજા જીવની રક્ષા કરવી. રક્ષા એટલે કે છે એને એમ રાખવા, તો આત્મા એને અડી શકતો નથી તો રક્ષા શી રીતે કરે ? રક્ષા કરવાનો ભાવ હો, એ તો એની પર્યાયમાં ભાવ હોય, પણ એ પર્યાય પરની રક્ષા કરી શકે છે ? પરને અડતી નથી એ પર્યાય. આહાહા ! અહીં તો સારા (સર્વ) મનુષ્યોને, આગળ મજ્જંતુ (આવશે સારા લોક) આખી દુનિયા આવો અને આમાં ભાવો ! સાગમટે નોતરૂં છે. આહાહા !

કહે છે કે જે તાવડીમાં જે રોટલી થાય એ રોટલી તાવડીને અડતી નથી અને તાવડી રોટલીને અડતી નથી, તાવડી અગ્નિને અડતી નથી, અગ્નિ તાવડીને અડતી નથી, આવી વાત છે. આહાહા ! વસ્તુનું સ્વરૂપ જ આ સ્થિતિએ છે, આ રીતે ન હોય તો ખીચડો થઈ જાય, ન આવ્યું પહેલું ? એક બીજામાં સંક્રમણ થઈ જાય અને કાં એક બીજા, એક થઈ જાય વિગેરે ગોઠવણ કરતા. આહાહા !

જુઓ ! આને (હાથને) અડયા વિના આ ઊંચું થાય છે. આહાહા ! આ કાગળને અડીને આમ આ ઊંચું થાય છે એમ નથી. આંગળી આને અડતી જ નથી, આવું છે. હવે એને દયા પાળવી અને બીજાની હિંસા કરવી, આહાહા ! સત્ય બોલવું અને જૂઠું બોલવું નહિં ને અને જૂઠું બોલવું ને એ બધી જડની પર્યાયને આત્મા અડતો નથી ને કરે ક્યાંથી ? આહાહાહા ! આકરું કામ બહુ. આ જીભ, આ હોઠ છે એ આ હોઠને અડતો નથી. કેમકે પ્રત્યેક રજકણ પોતાના ગુણ પર્યાયને અડે છે, પણ બીજાના દ્રવ્યગુણ પર્યાયને તે ચૂંબતો, અડતો, સ્પર્શતો નથી. આહાહા ! આવું વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. (ભેદજ્ઞાન પહેલું છે) વસ્તુ સ્થિતિ આવી છે. એ આંગળાને હાથ અડતો નથી ને અવાજ થાય છે એને આ હાથ અડતો નથી. ને અવાજ અંદરથી આવ્યો, ભાષાની પર્યાયની સ્વતંત્રતા, ભાષા પોતાના ગુણ પર્યાયને અડે છે. એમાં આ હાથ પોતાના ગુણ-પર્યાયને સ્પર્શે છે, પણ એ ભાષાની પર્યાયને સ્પર્શે આત્મા (એમ નથી.) આહાહાહા ! ઊનું ધગધગતું પાણી ચામડીને અડતું જ નથી અને અહીંયા ફોલ્લાં પડે છે. આ કઈ જાતનું ? આ તો વીતરાગની કોલેજ છે.

જિનેશ્વરદેવ ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા એમણે જોયેલા પદાર્થો જે રીતે સ્વતંત્રપણે છે એ રીતે તેમનું પ્રભુનું કથન છે. આહાહા ! અહીં થપ્પડ મારે આમ તો કહે છે આંગળી આને (ગાલને) અહીં અડતી નથી. કોણ કરે ? અડતી નથી આ, અડતું નથી આ. આ જુદા રજકણ આ જુદા રજકણ આહાહા ! માટે કોઈ મારે અને એમ કહે કે હું તો તને અડતો નથી, પણ મારવાનો ભાવ તેં કર્યો. એમાં તને એમ થયું કે હું આને આમ કરું, એ જ મિથ્યાત્વભાવ છે. આહાહાહા ! એક દ્રવ્યની પર્યાય વર્તમાન દશા, બીજા દ્રવ્યની પર્યાયને ત્રણ કાળમાં અડતી નથી,

સ્પર્શતી નથી. ચૂંબતી નથી. આહાહા ! અડે તો બે પર્યાય એક થઈ જાય, કાં બે પર્યાય છે એ એક પર્યાય બીજા પર્યાયરૂપે થઈ જાય. આહાહા ! આવું તત્ત્વ છે. છે ? છે અંદર જુઓ ! આ એક લીટીમાં બધું સમાણું છે " સર્વ પદાર્થો " એમ આવ્યું ને ? આહાહા !

સર્વ પદાર્થ, આહાહા ! જ્યાં જીવ ગતિ કરે એ પોતાના ગુણ પર્યાયને સ્પર્શીને ગતિ કરે, પણ ધર્માસ્તિકાયને એ અડે છે એમ નથી. તેમ ધર્માસ્તિકાય છે, માટે આંહી આને અડે છે ગતિ કરનારને (એમ નથી) આહાહા ! આવી વાત. છીણી આમ લોઢા ઉપર પડે, પણ એ લોઢાને છીણી અડતી નથી, કેમ કે છીણીના પરમાણુઓ પોત પોતાના ગુણ પર્યાયમાં રહેલા છે અને લોઢાના ગુણ પર્યાયો એમાં રહેલા છે, છીણીની પર્યાય એને અડતી નથી, છીણીનો પર્યાય ધર્મ પરના પર્યાય ધર્મને છૂતો (અડતો) નથી. આહાહાહા ! કેટલો એણે અહંકાર કાઢવો પડશે ? જ્યાં હોય ત્યાં મેં કર્યું, મેં કર્યું, મેં કર્યું. અહીંયા તો આગળ લઈને ઈ કહેશે કે વસ્તુ જે છે આત્મા, એ વ્યવહારને સ્પર્શતો નથી, તેમ નિશ્ચય વ્યવહારને સ્પર્શતો નથી. ત્યારે તે સુંદરતાને પામે છે. અભેદ રત્નત્રય કહ્યું ને !

એકત્વ નિશ્ચયગત, પોતામાં જે જ્ઞાન દર્શન આદિ આનંદ ગુણ છે, અને એનું પરિણમન છે. પરિણમન છે, વિરૂદ્ધેય પરિણમન છે, એ છે એની અવસ્થામાં એ રીતે વિશ્વ ટકી રહ્યું છે. પણ એ સુંદરતાને એમ ન પામે એમ કહે છે. સુંદરતાને તો વિકૃત્ત રહિત આત્મા પોતાની નિર્મળ અભેદ રત્નત્રયને પામે, એ એની સુંદરતા છે. અને એ વ્યવહાર રત્નત્રયને, એ અભેદ રત્નત્રયની પર્યાય, વ્યવહાર રત્નત્રયનો જે રાગ એને અડતો નથી. અને વ્યવહાર રત્નત્રયનો રાગ અભેદ રત્નત્રયને છૂતો નથી, કે જેથી વ્યવહાર રત્નત્રયથી નિશ્ચય રત્નત્રય થાય એમ નથી. આહાહા ! આવું છે લોકમાં, જૈનમાં વાડામાં જન્મ્યા એને ખબર ન મળે જૈનની, અમે જૈન છીએ, જૈન છીએ, અરે બાપુ ! જૈન કોને કહેવા ભાઈ ? આહાહા !

સમસ્ત પદાર્થો એમાં કોઈ પદાર્થ બાકી ન રહ્યો. અનંત અનંત પરમાણુઓ, આહાહા ! પાણી અગ્નિને અડતું નથી અને પાણી ઊનું થાય છે એ એનો પોતાનો પર્યાય ધર્મ છે માટે. આહાહા ! એ તો પોતાના ગુણ અને પર્યાયના ધર્મને એ પાણીના રજકણો અડે છે, અગ્નિને અડતું નથી અને ઊનું થાય છે. આહાહા ! એ ઊની એની પાણીના રજકણની સ્પર્શ ગુણની પર્યાય છે. એ પર્યાય અગ્નિથી થઈ નથી. આહાહાહા ! નહીં તો અગ્નિથી પાણી ઉનું થયું, એ તો પ્રત્યક્ષ છે– પહેલું પાણી ઠંડુ હતું. એ અગ્નિને અડયું ત્યારે ઊનું થયું બાપુ ! તું શું જુઓ છો ? એ પાણી પોતે જ બદલ્યું છે એમ તું જો કે અગ્નિ સંયોગ આવી માટે બદલ્યું જો તો, તારી દૃષ્ટિમાં ફેર છે. આહાહા ! પાણી પોતે બદલીને ઊનું થયું છે. એ સંયોગી ચીજથી ઊનું થયું છે એમ ત્રણ કાળમાં નથી. આહાહાહા !

હજી તત્ત્વની વ્યવસ્થા આવી છે એમ એને બતાવીને નિમિત્ત ઉપરથી તો લક્ષ છોડાવવું છે, પણ નિશ્ચયમાં જે વ્યવહાર સાથે હોય છે, એનુંય લક્ષ છોડાવવું છે અને અભેદ રત્નત્રયને કરાવવાની વાત છે. આહાહાહા ! સુડતાલીસ શક્તિ આવી છે ને, તું ! એમાં કોઈ શક્તિ ત્યાં એવી સીધી રીતે પોતાપણે છે ને પરપણે નથી, એવું નહીં પણ તત્ ને અતત્‌માં નીકળે છે એ. આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે તે જ્ઞાનરૂપ રહે છે, અને જ્ઞેય એ રાગાદિ જ્ઞેયરૂપે થતો નથી. એમાં અસ્તિ

નાસ્તિની વાત આવી જાય છે. નયમાં તો સાત (ભંગમાં) અસ્તિના તો ભંગ જુદા પાડયા છે. દ્રવ્ય પર્યાય અસ્તિ–નાસ્તિ, અસ્તિ–નાસ્તિ ને સ્યાત્ અવક્તવ્ય.

પણ, આમાં તો વસ્તુ વસ્તુપણે છે. આત્મા, એ જ્ઞેયપણે ખરેખર તો રાગ અને પરવસ્તુ એ પણ જ્ઞેય છે. એ જ્ઞેયપણે તે વસ્તુ (આત્મા) થતી નથી. આહાહાહા ! જ્ઞાન પોતાને જાણતાં, જાણવાના કાળે રાગને, વ્યવહારને જાણે છતાં, તે રાગને રાગરૂપે જ્ઞાન થયું નથી. આહાહા ! એ રાગની પર્યાય છે માટે અહીં સ્વપરપ્રકાશક પર્યાય થઈ એમ નથી. એ પોતાના જ ગુણ પર્યાયનો ધર્મ તે વખતે, સ્વપરને જાણવાનો સ્વથી ઉત્પન્ન થયો છે, એને એ સ્પર્શે છે. આહાહાહા ! સમજાણું કાંઈ ? પણ ખરેખર તો રાગને એ સ્પર્શતો જ નથી. બહારનાં કોઈ ગુણને તો સ્પર્શતો નથી, એ તો એક કોર રાખો, કારણ કે આત્મામાં બંધ કથા વિસંવાદી બતાવવી છે ને ?

ભગવાન એક સ્વરૂપે છે એને રાગનો સંબંધ બંધ કથા એટલે બંધ ભાવ. આહાહાહાહા ! આમાં એમ કહેવું છે કે દરેક પદાર્થ વિરૂદ્ધ સ્વભાવ કે અવિરૂદ્ધ સ્વભાવ એ પણે રહીને ભિન્ન ટકી રહ્યા છે. કોઈ કોઈને કારણે કાંઈ છે નહીં, એ રીતે જગત ટકી રહ્યું છે. પણ આંહિ પાછું એ બતાવીને એમાંથી જુદું પાડવું છે, પરથી તો જૂદો પાડયો. (આત્માને) પણ એના પર્યાયમાં જે ધર્મ છે, એને પણ જૂદો પાડવો છે. આહાહા ! આમ એક કોર એમ કહ્યું કે પોતાના ગુણપર્યાયને ચૂંબે છે. વિકારને પણ એ ચૂંબે છે પરને નહીં. પણ હવે અહીંયા તો એકત્વ નિશ્ચયગત સિદ્ધ કરવું છે.

ભગવાન આત્મા એકલો ચિદાનંદ ધ્રુવ, અનાકુળ શાંત રસનો કંદ, શાંત રસપણે પરિણમે, એ વ્યવહારના રાગને અડતોય નથી, વ્યવહારના રાગને સ્પર્શતો નથી– વ્યવહારનો રાગ, ભગવાન શાંતપણે પરિણમે છે, ધર્મપણે, અભેદ રત્નત્રયપણે, એમાંય આ વ્યવહારનો રાગ આંહી અડતો નથી. આહાહા ! આ તો વીતરાગ સર્વજ્ઞદેવ એમણે કહેલાં તત્ત્વોની ગંભીરતા છે પ્રભુ ! એ વાત સર્વજ્ઞ સિવાય ક્યાંય, વીતરાગ જિનેશ્વર સિવાય ક્યાંય છે નહીં. બધે ઓછું, અધિક ને વિપરીત કરીને, વિપરીત કરી નાખ્યું છે. વાડાવાળાનેય ખબર નથી, હજી પડયા છે ક્યાં છે શું છે ને કોણ છે. આહાહા !

આંહિ તો કહે નિમિત્ત આવે તો કાર્ય થાય, જ્યારે અહીંયા તો એમ કહે છે, નિમિત્ત અડતું નથી ને કાર્ય થાય એ શી રીતે તું કહે છે ? આહાહા ! ને અંદરમાં જ્યારે ભેદજ્ઞાનથી લઈએ ત્યારે તો ‘ એકત્વગત ’ એટલે અભેદ રત્નત્રયપણે પરિણમે એને ભેદ રત્નત્રય અડતું નથી કે ભેદ રત્નત્રય છે માટે અભેદ રત્નત્રય થયું એમ નથી. આહાહા ! ઝીણું છે ભાઈ આ. આવો માર્ગ હવે. આહાહા ! ઓલો તો સવારે ઊઠે નમો અરિહંતાણં કરીને એક સામાયિક કરે, થઈ ગયો ધર્મ જાવ, હવે ત્રેવીસ કલાક પાપ કરો. સામાયિકેય કોની હતી ? મિથ્યાત્વની હતી. આહાહા ! રાગ મંદ કરે કદાચિત્ ત્યાં તો એ પુણ્ય હતું એમાં એણે ધર્મ માન્યો હતો, એ તો એણે મિથ્યાત્વને સેવ્યું છે. આહાહાહાહા ! આવી વાત છે.

અહીં કહે છે સર્વ પદાર્થો. ભગવાને સર્વજ્ઞદેવે, જિનેશ્વરદેવે, જે અનંત આત્મા કહ્યા, અનંત પરમાણુ આ રજકણો છે. આ (આંગળી) એક ચીજ નથી કાંઈ એના કટકા કરતા કરતા છેલ્લો પોઈન્ટ રહે તે પરમાણુ, એક પરમાણુ બીજા પરમાણુને અડતો નથી. આહાહા ! છતાં શાસ્ત્રમાં એમ આવે કે એક પરમાણુમાં બે ગુણ ચીકાશ છે, બીજા પરમાણુની ચાર ગુણની

ચીકાશ છે, એ ભેગી થાય તો ચાર ગુણ થાય. એ તો એ સમયે ચાર ગુણ થવાની પર્યાયમાં યોગ્યતાનો ધર્મ પોતાનો છે. એ ચાર ગુણવાળું નિમિત્ત હતું માટે ચાર ગુણ થઈ, એમ નથી. અરે ! બહુ ફેર, ઘણી વાતનો ફેર, આહાહા ! અને આ શરીરના રજકણો છે આ જડ માટી ધૂળ એ આત્માને અડયાય નથી અંદર, અને આત્મા પણ શરીરનેય અડયો નથી ત્રણ કાળમાં. એક વાત.

આત્મા, કર્મનો ઉદય જડ છે અંદર, પરમાણુની સત્તા છે એમાંથી ઉદય આવે છે એ જડ છે, એને આત્મા અડતો નથી. તેમ એ કર્મનો જે ઉદય જડ છે પર્યાય, એ પોતાના પર્યાયને સ્પર્શે છે, પણ એ જડની પર્યાય અહીં રાગને અડે છે, માટે અહીંયા રાગ થાય છે, એમ છે નહીં. આહાહાહા ! આકરું કામ છે બાપુ વીતરાગ માર્ગ બહુ ઝીણો ! આહાહા ! આ ચશ્મા છે એ અહીં અડયા વિના અહીં રહેલા છે, કોણ માને ? પાગલ કહે, પાગલ. હેં ? (શ્રોતાઃ પાણી ઉતરી જાય) અને આ પગ જે જમીન ઉપર ચાલે છે, એ પગ જમીનને અડયા વિના ચાલે છે એમ અહીં કહે છે. પગ જે ચાલે છે એને આત્મા અડયો નથી, પગને જમીન અડી નથી, પગ જમીનને અડયો નથી, પગના રજકણને આત્મા અડયો નથી. આત્મા રજકણને અડયો નથી અને પગની ગતિ આમ થાય છે, એ રજકણની પોતાની પર્યાયને લઈને થાય છે. આહાહાહાહા ! ક્યાં આ માણસને, સમજવું ? ચોવીસ કલાકમાં આ કર્યું ને તે કર્યું, આ કર્યુ ને તે કર્યું. આહાહા !

પર પદાર્થની જાણે વ્યવસ્થા મેં કરી દુકાનના ધંધાની વ્યવસ્થા મેં કરી, ઉઘરાણી પણ હું ગયો ને બરોબર હું લાવ્યો, અરે પ્રભુ શું કરે છે તું આ ? એ બધો મિથ્યાદૃષ્ટિનો મિથ્યા પાપનો પાખંડ ભાવ છે. આહાહા ! જુઓ, આ ત્રીજી ગાથા. એક બે ને ત્રણ એમ નથી કરતા (હરિફાઈમાં), ઓલાની હારે, હેં ? ત્રણે પૂરું કરી દે છે.

ત્રીજી ગાથામાં, ‘ એયત્તણિચ્છગદો ’ પ્રભુ, ભગવાન આત્મા, પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપને પવિત્રને, પુણ્ય-પાપના વિકલ્પ છે એ રાગ છે, એને પ્રાપ્ત થાય એ તો બંધ કથા, બંધ ભાવ છે. આહાહા ! આહાહા ! હા, સ્વભાવથી વિરૂદ્ધ કાર્ય અને અવિરૂદ્ધ કાર્યથી જગત ટકી રહ્યું છે એમ બતાવ્યું, એમ કે એ કોઈને લઈને કોઈ છે એમ નહિ. પણ હવે અહીં તો આત્માની વાત કરતાં તો વિકારથી પણ જુદો આત્મા બતાવવો છે. આહાહા ! એમ કે આ દયા ને દાન ને વ્રત ને ભક્તિ ને કરીએ તો સમ્યગ્દર્શન થાય, તો ધર્મ દશા વ્યવહાર કરતાં કરતાં થાય અને વ્યવહાર નિશ્ચયને પહોંચાડે એ તદ્દન મિથ્યાશલ્ય છે. આહાહાહા !

મિથ્યાદર્શન શલ્ય મહાપાપ છે, હવે એ પાપની કાંઈ ખબર ન મળે, જીવ મરે તો પાપ લાગે એમ કહે છે. આહાહા ! અહીં તો કહે છે કે જીવ મરે છે એ એની આયુષ્યની પૂરી સ્થિતિ થાય માટે, તું એને મારી શકે છો એ ત્રણ કાળમાં બની શકતું નથી. આહાહા ! કેમ કે જીવ એને અડી શકતો નથી. અડતો નથી અને મારે શી રીતે ? બહુ ફેર આ તો, હેં ? આવું સ્વરૂપ છે બાપુ. આહાહા ! જિનેશ્વરદેવ એનો ઉંડો કૂવો- અનંત ગુણનો ધણી પ્રભુ છે ત્યાં એને લઈ જવા માગે છે. આહાહા ! સંયોગથી તો જુદો પણ સંયોગી (ભાવ) રાગ, વ્યવહારરત્નત્રય, સંયોગી ભાવ, આહાહાહા ! એપણે પરિણમતું, પરથી જુદાપણું ત્યાં રાખ્યું, પણ એપણે પરિણમતું, સ્વભાવથી જુદો છો એ ન કર્યું તેં. આહાહા ! આહાહાહા ! આ બે લીટીમાં આટલું બધુ ભર્યું છે. આ તો બધા દાખલા છે. આહાહા ! ચાર પૈસે શેર તો મણના અઢી રૂપિયા પછી સાડી સાડત્રીસ શેરના સાડી

સાડત્રીસ આના, દસ શેરના દસ આના, પચીસ શેરના પચીસ આના, એ તો બધી એની કૂંચીનો એ દાખલો.

એમ આ ' સર્વ પદાર્થો, કેવાં છે સર્વ પદાર્થો ? એમ કહ્યું છે ને ? કેવાં છે સર્વ પદાર્થો ? સર્વ એટલે અનંત પદાર્થો, અનંત એટલે અનંત આત્માઓ અને અનંત રજકણો અને અસંખ્ય કાળાણુઓ કેવા છે ? " પોતાના દ્રવ્યમાં અંતર્મગ્ન રહેલ. " પોતાના દ્રવ્યમાં રહેલા છે અંતર્મગ્ન એવા આહા ! " પોતાના અનંત ધર્મોના ચક્ર " ચક્ર એટલે સમૂહ. આહાહા ! આત્મા પોતાના અનંતા ગુણ અને અનંતી પર્યાય નિર્મળ તેને અડે છે ને ચૂંબે છે. આહાહાહા ! " એમાં રહેલાને ચૂંબે ને અડે " છે. આહાહાહા ! નિશ્ચયથી તો ભગવાન આત્મા વ્યવહાર દયા દાનનો વિકલ્પ ઊઠે છે એને એ આત્મા ચૂંબતો નથી, અડતો નથી. આહાહા ! એ ભિન્ન રહે છે. આહાહાહા ! આવો જૈન ધર્મ હશે ! જૈન ધર્મ તો ભાઈ આ સામાયિક કરો, પોહા કરવા ને પડિકમણા કરવા આ જાત્રા કરવી ગીરનાર અને પાલીતાણા બાપા એ બધી વાતો છે.

એ શરીરની ક્રિયાઓ શરીરમાં, એ શરીરનો ધર્મ છે એ તો એનો, એથી એની ક્રિયા થાય છે. તારામાં રાગ થાય એ તો પુણ્ય છે, જૈન ધર્મ નથી. રાત્રે કહ્યું ' તું ૮૩ ગાથા (ભાવપાહુડ–અષ્ટપાહુડ) પૂજા, ભક્તિ, વંદન, વૈયાવચ્ચ, વ્રત એ બધા ભાવ પુણ્ય છે, ધર્મ નથી. એ રાગ છે એ આત્માનો વીતરાગ ધર્મ નથી. આહાહાહાહા !

અહીંયા તો બંધ કથા બતાવીને, રાગનો સંબંધ પણ ખોટો છે એમ બતાવવું છે. આમ બધું જગત ટકી રહ્યું છે એ પોત પોતાના ગુણ પર્યાયમાં, ભલે વિરૂદ્ધરૂપે કે અવિરૂદ્ધરૂપે, જગત એમ ટકી રહ્યું છે કોઈના સંબંધથી ટકી રહ્યું છે એમ નથી. એમાંથી પાછું કાઢીને, અભેદ રત્નત્રયપણે પરિણમે આત્મા, શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ, પરને તો અડે નહીં પણ રાગને અડે નહીં. અને પોતાના ગુણપર્યાયને અડે ને સ્પર્શે દ્રવ્યને, પોતાની પર્યાય દ્રવ્યને સ્પર્શીને. આહાહા ! જે દ્રવ્ય પર્યાયને અડયું છે, ચૂંબ્યું છે, એ પર્યાયને દ્રવ્ય સાથે ચૂંબાવીને, સ્પર્શીને, આહાહા ! જે નિર્મળ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન થાય, એનું નામ પરમાત્મા જૈન ધર્મ કહે છે. આહાહાહાહા ! બાકી તો મજૂરી કરી કરીને મરી ગયો અનંત કાળથી. એક તો વેપાર ધંધાની મજૂરીઓ, મોટા મજૂર એ ફુલચંદભાઈ. હેં ? આહાહા ! પતરા ફેરવ્યા ને આ ફેરવ્યા (આપ કહો ને ના પડાય) આહા !

જિનેશ્વરદેવ, ઇન્દ્રો ને ગણધરોની સમક્ષમાં આમ કહેતા હતા. એ વાત આ આવી છે અહીં. ઇન્દ્રો ને ગણધરો ભગવાન પાસે બિરાજે છે અત્યારે મહાવિદેહમાં, સીમંધર પ્રભુ બિરાજે છે, ત્યાં આ કહેતા હતા એ વાણી અહીં આવી છે. કુંદકુંદાચાર્ય ત્યાંથી આવ્યા, આહાહા ! અહીંથી ગયા હતા, ત્યાંથી પાછા આવ્યા ત્યારે આ બનાવ્યું " સમયસાર ", આહાહાહા ! ત્યારે એમ કહ્યું કે ભગવાન ત્રણ લોકના નાથ સીમંધર પ્રભુ, તું જેની સામાયિકમાં આજ્ઞા માગે છે, હે ભગવાન ! એ ભગવાન એમ કહે છે. આહાહા ! કે પરની દયા તું પાળી શકતો નથી, કેમકે પરને તું અડી શકતો નથી. આહા ! પરને મારી શકતો નથી કેમકે પરને અડી શકતો નથી. આહાહા ! જૂઠા બોલવાની ભાષા તું કરી શકતો નથી કેમકે એને અડતો નથી. આહાહાહા ! આગળ જઈને જૂઠા બોલવાનો જે ભાવ છે વિકલ્પ એ (અશુદ્ધ) નિશ્ચય રત્નત્રય છે એ એને અડતો નથી. આહાહા ! આ તો વીતરાગ માર્ગ બાપુ ઝીણો છે ! એક (ની) કથા ઝીણી હોય તોય પણ

સાધારણ માણસો, (એ) આ તો જિનેશ્વરદેવ, ત્રિલોકનાથ (ની વાણી) એને સાંભળી નથી, આહાહા ! કરે તો ક્યાંથી.

પાછા પોતાના અનંત ધર્મો લીધા છે, અસંખ્ય કે સંખ્ય નહિં. દરેક પરમાણુ એક પરમાણુ હો, પોઈન્ટ છેલ્લો ટુકડો તો પણ એમાં અનંત ધર્મ છે. ગુણ ને પર્યાય અનંત છે. આહાહા !

અનંત ધર્મોના સમૂહને ચૂંબે છે. આહાહા ! છોકરું નાનું હોય ને એને ચૂંબે ને આમ, ગાલને અડે ને ચૂંબે ? ના, ના હોઠને તૂં અડયો નથી, હોઠ એના શરીરને અડયો નથી, એ શરીર તારા હોઠને અડયું નથી. અને ચૂંબન મેં લીધું એમ માન (ભ્રમ છે.) આહાહાહા ! આ નવો ધર્મ હશે આવો ? પણ અત્યાર સુધી તો સાંભળતા નહોતા તો નવો કાઢયો હશે આવો ? સોનગઢવાળાએ નવો કાઢયો એમ કહે છે. (શ્રોતાઃ આંય સાંભળતા નહોતા માટે બીજે નહોતો) બધે હતો, ઘણે ઠેકાણે, મહાવિદેહમાં તો પ્રભુ બિરાજે છે ત્યાં તો ધોધમાર ધર્મ ચાલે છે, વીસ તીર્થંકરો બિરાજે છે. વીસ વિહરમાન પ્રભુ, ત્યાં તો ધોધમાર ધર્મ ચાલે છે, આ. આહાહા !

નવો કાઢયો ને એકાંતવાદી છે આ એમ (કેટલા 'ક) કહે છે. પ્રભુ તું શું કહે છે ભાઈ. તને તારા સ્વભાવની અને વિભાવની સ્વતંત્રતાની તને ખબર નથી. આહાહા ! એટલે એમ કહે કે નિમિત્તથી પણ થાય (ને) ઉપાદાનથી પણ થાય એ અનેકાંત છે. અહીં કહે છે પોતાથી થાય પરથી ન થાય એ અનેકાંત છે. ઓલા કહે છે કે નિશ્ચયથી પણ થાય, વ્યવહારથી પણ નિશ્ચય થાય, એ અનેકાંત છે. અહીં કહે છે કે વ્યવહારથી નિશ્ચય ન થાય અને નિશ્ચય (સ્વ) દ્રવ્યને આશ્રયે થાય એ અનેકાંત છે. આહાહા ! એટલે ? પોતાનો પ્રભુ જે પૂરણ ગુણ શક્તિવાળો છે એને આશ્રયે જ્યારે ધર્મ થાય છે, એ નિશ્ચયનય સમ્યક્ એકાંતમાં જાય છે, નય છે ખરીને ? એ સમ્યક્ એકાંતમાં નિશ્ચય સ્વભાવને આશ્રયે ધર્મ થાય છે. એ સમ્યક્ એકાંત છે. અને સમ્યક્ એકાંત થયેલું જ્ઞાન, રાગ અને વ્યવહાર છે, એમ ભેગું ભેળવીને જાણે ત્યારે એને પ્રમાણજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે. આહાહા !

અને ત્યાં સુધી તો લીધું, નયચક્રમાં (કહ્યું) કે પ્રમાણ પૂજ્ય નથી, કેમ કે પ્રમાણમાં બીજું પર્યાય ને રાગ ભળે છે જાણવામાં, અને આ નિશ્ચયનયમાં પર્યાયનો નિષેધ વર્તે છે, માટે નિશ્ચયનય પૂજ્ય છે, પ્રમાણ પૂજ્ય નથી. બીજી પર્યાયને ભેળવીને જ્ઞાન કરે છે, પણ ઓલું પહેલાનું રાખીને, આહાહા ! સ્વભાવ જે ત્રિકાળ છે, એનો આશ્રય લઈને જે થાય એ નિશ્ચયને રાખીને, પર્યાયને ભેગી ભેળવે એને પ્રમાણ જ્ઞાન કહે છે. એકલાને નિશ્ચય જ્ઞાન કહે છે, પર્યાયને ભેળવે એને પ્રમાણજ્ઞાન કહે છે. પણ એ પ્રમાણ જ્ઞાન પર્યાયને જાણે એ જુદી વાત છે, પર્યાયનો આશ્રય કરવા જાય છે ત્યાં તો વિકલ્પ ઊઠે છે, માટે પ્રમાણજ્ઞાનમાં પર્યાયનો નિષેધ નથી આવતો. પ્રમાણમાં એનું જ્ઞાન આવે છે, નિશ્ચયમાં તો ઈ પર્યાયનો નિષેધ વર્તે છે. આરે ! આવી વાતું છે.

એથી અહીં તો એને અભેદ રત્નત્રય નિશ્ચયગત સિદ્ધ કરવું છે, ' નિશ્ચયગત ' છે ને ? એકાગ્ર નિશ્ચયગત, એકાગ્ર નિશ્ચયને પ્રાપ્ત એ વસ્તુ છે ભલે એને પ્રાપ્ત કહો. કે વસ્તુ છે એમાં અભેદ રત્નત્રયને પ્રાપ્ત કહો. એ સુંદર છે. (શ્રોતાઃ એ તો છએ દ્રવ્યની વાત કરવી જોઈએ ને

અહીં તો આત્મામાં ઊતારવાનું છે ને અહીંયા આપણે તો, છએ (દ્રવ્ય) માંથી કાઢવું છે તો આમાં, છેલ્લો સરવાળો તો એ લેવો છે ને ?

કહે છે ભિન્ન ભિન્ન સિદ્ધ થવાથી, જીવ નામના સમયને, એમ લેવું છે ને અંતે તો ? ભલે બતાવે બધાની વાત પહેલી કરી. એમ જીવ નામના પદાર્થને બંધ કથાથી તે વિરૂદ્ધ પામે છે એમ કહેવું છે. લઈ તો ત્યાં જાવું છે ને ? આહાહા ! આવો કઈ જાતનો ધર્મ હશે ! આહા ! સંપ્રદાયમાં તો જ્યાં જાય ત્યાં એ જ વાત હાલે વ્રત કરો, સામાયિક કરો, પોષા કરો, પડિકમણા કરો, છ પરબીની દયા પાળો, છ પરબી લીલોતરી ન ખાઓ, છ પરબી બ્રહ્મચર્ય પાળવું, આ વાત તે કઈ જાતની આ તે ? આહાહા !

બાપુ ! એ બધી વાતું બહારની, ક્રિયા જડની અને અંદરમાં ભાવ આવે તો એ રાગનો, એ કોઈ ધર્મ ક્રિયા નથી. આહાહા ! અહીંયા તો સ્વરૂપ જે છે તેને છએ દ્રવ્યની સ્થિતિ કરીને, પછી આત્મામાં બંધપણું છે, એ નિર્દોષ નથી, સદોષ છે, એમ બતાવીને વસ્તુ (જ્ઞાયકભાવ) તરફ લઈ જવો છે એને. આહાહાહા ! હવે એક કલાકમાં યાદ કેટલું રહે ? બધી વાત જુદી જાતની આવે. દાન આપો, પૈસા ખરચો, એકલા ન ખાઓ, જુઓ, એમ નથી આવતું ? (નાણાં મળશે પણ ટાણાં નહીં મળે) હા, એ વળી કહે છે પણ આપણે ‘ પદ્મનંદી પંચવિંશતિ ’ એમ કહે મળ્યું છે, એ એકલો ખાઈશ તો કાગડામાંથી જઈશ. એ આવે છે તે એ રાગની મંદતાની વ્યાખ્યા બતાવે. બતાવે, છતાં એ કાંઈ ધર્મ નથી, નિશ્ચય આત્માને આશ્રયે ધર્મ છે, ત્યાં આવો રાગ હોય એને વ્યવહાર ધર્મનો આરોપ કહેવામાં આવે છે. વ્યવહાર એટલે કે એ એમ નથી, નિમિત્તને આધીન કથન કરવામાં આવે છે. આહાહાહાહા !

સર્વ પદાર્થો કેવા છે ? પદાર્થો કેવા છે, અમે કહીએ છીએ માટે એવા છે એમ નહીં. ભગવાન એમ કહે છે કે અમે કાંઈ પદાર્થને કર્યા છે ? ભગવાને કાંઈ કર્યા નથી. સર્વ પદાર્થો સ્વયં સિદ્ધ છે એનો કોઈ કર્તા ઈશ્વર–ઈશ્વર છે નહીં. ભગવાને જોયું છે, કાંઈ ભગવાને કર્યું છે પદાર્થનું સ્વરૂપ પરનું ? એમ નથી. તેથી અહીં કહે છે “ કેવા છે તે સર્વ પદાર્થો ’ એ પદાર્થો કેવા છે ? પોતાના દ્રવ્યમાં અંતર્મગ્ન રહેલ, પોતાના અનંત ધર્મોના ચક્રને ચૂંબે છે, સ્પર્શે છે. એવા ઈ પદાર્થો છે. એવા એ પદાર્થો છે. “ પોતાના ધર્મને ચૂંબે છે તો પણ, જેઓ પરસ્પર એકબીજાને સ્પર્શ કરતા નથી. ” અરેરે ! આ વાત કેમ બેસે ? આહાહા !

પગ હાલે ઈ કહે છે કે જમીનને અડતો નથી. અને પગનો એક રજકણ બીજા રજકણને ઠેબું મારી શકતો નથી અને અડી શકતો નથી. કહો ! આમ હાલતા હાલતા વચ્ચે લાકડું આવે તો ઠેબું મારેને આમ ? ના, એને અડતો નથીને પછી ઠેબું મારે શી રીતે ? આરે ! આવી વાતું ત્યાં આમ પથરો પડયો હોય ત્યાં આમ મારે તો પથરો આમ ખસી જાય છે. બાપુ ! એ વખતે એનો પોતાનો પર્યાય ધર્મ છે એમાં એ રહે છે. એ કાંઈ તારા ઠેબાને લઈને આઘો ખસી ગયો છે, એમ નથી. આહાહાહાહા !

આવો વીતરાગી જૈન ધર્મ, વાણીયાને હાથ રહી ગયો, વાણીયા વેપારમાં ગૂંચાઈ ગયા ! નિર્ણય કરવાના ટાઈમ લીધા નહીં. આહાહા !

એ કેવા છે પદાર્થો ? કે જેઓ પરસ્પર એકબીજાને સ્પર્શ કરતા નથી એવા એ પદાર્થો છે,

એમ કીધું ને ? કેવા છે એ બધા પદાર્થો ? અનંત આત્માઓ, અનંત રજકણો એ કર્મના ઉદયને રાગ સ્પર્શતો નથી (અને) રાગ છે એ કર્મના ઉદયને સ્પર્શતો નથી. આહાહાહાહા ! હવે અહીં કહે કર્મનો ઉદય આવે એટલે વિકાર કરવો પડે ! કર્મનો ઉદય આવે નિમિત્ત થઈને આવે તેને એણે વિકાર કરવો જ પડે ? આહાહા ! એમ છે જ નહીં. આહાહા ! દરેક વસ્તુ પોતાની શક્તિઓ અને દશાને સ્પર્શે છે. આહાહા ! છોકરાને પડતો 'તો ને હાથ ઝાલી ને ઊંચો રાખ્યો ? કહે છે હાથ એને અડયો નથી. આ તે કોણ માને ? તળાવમાં પડતો 'તો ને હાથે એને ઝાલી રાખ્યો ? ના, એ હાથની ક્રિયા તારી નથી. અને હાથ એને અડયો નથી. અને હાથને તું અડયો નથી. આવી વાત બેસવી (સમજવી) આહા ! પ્રભુ, સ્પર્શ કરતા નથી. કેવા છે એ ?

વિશેષ કહેશે...